

Онамнинг ҳаққини адо қила олдимми?

15:05 / 24.12.2019 2496

Аллоҳ таоло Қуръони Каримда шундай марҳамат қилади:

وَالْيَتَامَىٰ وَالْأَقْرَبِينَ فَلِلْوَالِدَيْنِ إِحْسَانٌ مِّمَّا أَنْفَقْتُمْ مِمَّا قَلَّ يُنْفِقُونَ مَاذَا يَسْأَلُونَكَ

عَلَيْكُمْ بِهِ ۗ اللَّهُ فَإِنَّ خَيْرَ مِمَّنْ تَفَعَّلُوا وَمَا السَّبِيلِ وَأَبْنِ وَالْمَسْكِينِ ﴿٢١٥﴾

«Сендан нимани нафақа қилишни сўрарлар. «Нафақа қилган яхшилигингиз ота-онага, қариндошларга, етимларга, мискинларга ва йўқсил йўлчига бўлсин. Нимаики яхшилик қилсангиз, албатта, Аллоҳ уни билувчидир», деб айт» (Бақара сураси, 215-оят).

Савол нимани нафақа қилиш ҳақида бўлган эди:

«Сендан нимани нафақа қилишни сўрарлар».

Жавоб эса кимларга нафақа қилишни баён этипти:

«Нафақа қилган яхшилигингиз ота-оналарга, яқин кишиларга, етимларга, мискинларга ва ночор мусофирга бўлсин».

Демак, яхшилик нафақа қилинар экан. Араб тилида яхшиликка сарфланадиган молнинг ўзи ҳам яхшилик дейилади. Яхшиликка мол сарфлаш эса нафақа дейилади.

Қуръони Каримда «хайр» – «яхшилик» сўзи кўпинча мол-дунё маъносида ишлатилган. Бу жойда ҳам худди шу маънони англатмоқда.

Нафақага лойиқ инсонлар ичида ота-она бежизга биринчи ўринда зикр қилинаётгани йўқ. Инсон табиати ўзи шуни тақозо қилади. Инсоннинг молига ўзидан кейинги биринчи ҳақдор шахс унинг ота-онаси бўлади. Ота-онасини муҳтож ҳолда қўйиб, улардан бошқаларга нафақа қилишдан нима фойда бор? Ҳақдорлик жиҳатидан ота-онадан кейинги ўринда бошқа яқин кишилар, қариндошлар турадилар.

Нафақа қилиш худди шу тартибда бўлиши лозимлиги Набий алайҳиссаломнинг ҳадисларида ҳам зикр қилинган.

Имом Муслим Жобир ибн Абдуллоҳ розияллоҳу анҳудан ривоят қиладилар:

«Набий солаллоҳу алайҳи васаллам бир кишига:

«Садақа қилишни ўзингдан бошла, ортиб қолса, аҳлингга қил, агар аҳлингдан ҳам ортиб қолса, қариндошларингга қил, агар қариндошларингдан ҳам ортиб қолса, улардан бошқаларга ва ҳоказо», деган эканлар.

Нафақа қилиш бандадан, унинг савобини бериш, тақдирлаш Аллоҳдан. Чунки **«Нимаики яхшилик қилсангиз, албатта, Аллоҳ уни билувчидир»**.

Ислом шариати қодир фарзандларни ожиз бўлган ота-оналарнинг ҳаққини ўз кафолатига олишга амр этади, бу масъулиятни уларнинг зиммасига юкламайди. Бу кафолат фарз бўлиб, агар вақтида вафо қилмаса ҳам, кейинчалик қазоси вожиб бўлади.

Ота ўғлидаги бирор ҳаққини ундириб олиш учун эмас, ўз нафақаси учун ўғлининг кўчар мулкинигина сотади, кўчмас мулкини сотмайди.

Она ўз нафақаси учун ўғлининг мулкини сотмайди. Агар ўғилнинг молини омонат сақлаб турган одам қозининг амрисиз уни ота-онасининг нафақасига сарфлаган бўлса, тўлаб беради.

Чунки бировнинг молини унинг изнисиз тасарруф қилиб бўлмайди. Қозининг умумий валийлиги бор бўлганлиги учун изн беришга ҳаққи бор.

Ота-она унинг ўз ҳузурларидаги молини нафақага олсалар, тўлаб бермайдилар.

Чунки икковларининг нафақаси ўғилнинг зиммасига вожиб. Бинобарин, улар ўз ҳақларини олган бўладилар.

Расулуллоҳ соллаллоҳу алайҳи васаллам бир йигитга: «Сен ҳам, молинг ҳам отангники», деганлар.

Агар қози хотиннинг нафақасидан бошқага ҳукм чиқарган бўлса ва муддат ўтса, соқит бўлади.

Қози бир кишининг боласи, ота-онаси ёки яқин қариндошларига маълум муддат нафақа бериб туриши ҳақида ҳукм чиқарган бўлса, ўша муддат ўтиши билан мазкур нафақани бериш тўхтайтиди.

Илло, қози қарз олишга изн берса, соқит бўлмайди.

Нафақа берувчи ғойиб бўлгани учун қози унинг нафақахўрларига унинг номидан қарз олиб, ишлатиб тураверишга изн берган бўлса, муддат ўтиши билан ҳам уларга берилган ваколат соқит бўлмайди.

Бола ота-онасига қанчалик эҳсон қилмасин, қанчалик уларни ўзидан ортиқ кўрмасин, ўзининг дунёга келишига сабаб бўлганлари мукофотини қайтара олмайди.

Абу Бурда ибн Абу Муҳаййид ал-Ашъарий айтади:

«Абдуллоҳ ибн Умар яманлик бир кишининг ўз онасини елкасига опичлаб, хонаи Каъбани тавоф қилдириб юрганини кўрибди. У одам тинмай қуйидаги байтни ўқиб юрар экан:

«Онаизори учун бўйнини эгган теваман,

Минган она ҳориса-да, мен ҳоримасман».

У буни ўқир экан, Абдуллоҳга қараб:

«Эй Абдуллоҳ ибн Умар, мана шу хизматим билан мен онамнинг ҳаққини адо қила олдимми?» деб сўрабди.

Абдуллоҳ ибн Умар:

«Йўқ, бу хизматинг онамнинг сени туғиш пайтида бошидан кечирган тўлғоқларнинг биттасига ҳам тенг бўлолмайди», дебдилар».

«Кексаларни эъзозлаш» китобидан